

اصول‌گرایی در جمهوری اسلامی ایران و برخی کشورها

مؤلفان:

دکتر فریدین سلیمی	دکتر محمد حسن‌زاده محمدی
گروه فلسفه‌شناسی عمومی	گروه جامعه‌شناسی سیاسی
و عضو باشگاه پژوهشگران و نخبگان	و مدرس دانشگاه
دانشگاه آزاد اسلامی واحد سرچشمه	

انتشارات عصر مدرن

انتشارات عصر مدرن

عنوان و نام پدیدآور

: حسن‌زاده محمدی؛ محمد . سلیمی، فرزین

: اصول‌گرایی در جمهوری اسلامی ایران و برخی کشورها/

محمد حسن‌زاده محمدی - فرزین سلیمی.

مشخصات نشر

: بافت - سیرجان: عصر مدرن، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری

: ۱۳۹ ص: ۵/۱۴ × ۵/۲۱ س.م.

شابک

: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۰۳-۲۹-۶ ریا

وضعیت فهرست نویسی

: فیپا

موضوع

: بنیادگرایی اسلامی - ایران - جنبه‌های سیاسی

: Islamic fundamentalism -- Iran -- Political aspects

موضوع

: حزب‌های سیاسی - ایران

موضوع

: Political parties -- Iran

موضوع

: ایران - تاریخ - جمهوری اسلامی، ۱۳۵۸ - جناح‌های سیاسی

موضوع

: Iran -- History -- Islamic Republic, 1979 -- Political wings

موضوع

: ایران - سیاست و حکومت

موضوع

: Iran -- Politics and government

شناسه افزوده

: سلیمی، بن، ۱۳۵۸ -

رده بندی کنگره

: ۹۶ - الف - ۱۶۵۸/۸ DSR

رده بندی دیویی

: ۹۵۸ ۸۴۰۴۵۰

شماره کتابشناسی ملی

: ۵۰ ۶۰۶۷

اصول‌گرایی در جمهوری اسلامی ایران و (برخی کشورها)

تألیف: دکتر محمد حسن‌زاده - دکتر فرزین سلیمی

ناشر: مؤسسه انتشارات عصر مدرن (www.asremodern.com)

طراحی جلد: فرزاد آزادی - فرزین سلیمی

ویرایش: دکتر فرزین سلیمی ۱۳۹۷/۲/۰۹

salime1108@yahoo.com

نوبت چاپ: اول

سال چاپ: ۱۳۹۷

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۰۳-۲۹-۶

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

شعبه سیرجان: چهارراه سپاه، خیابان سعدی، کد پستی ۷۸۱۸۶۹۳۷۵۳-۷۸۱۸۶۹۳۷۵۳

شعبه بافت: بلوار دانشگاه، امیرکبیر ۲۰، کد پستی ۷۸۵۱۸۳۳۵۴۴-۷۸۵۱۸۳۳۵۴۴

فهرست

صفحه	عنوان
۷.....	پیشگفتار
۱۰.....	مقدمه
۱۳.....	فصل اول: اصول‌گرایی اسلامی و مبانی مفهومی - تئوریک
۱۴.....	مقدمه
۱۴.....	مبحث اول - دیپلماسی اسلامی و قرآن کریم
۱۵.....	۱- اصل توحید
۱۸.....	۲- سیاست و امنیت اصل توحید
۱۹.....	۳- اصول‌گرایی اخلاقی و مفهوم توحید
۲۱.....	مبحث دوم - اصل نفی سبیل و عزت و سیادت اسلامی
۲۴.....	مبحث سوم - حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات
۲۴.....	مبحث چهارم - رعایت احترام متقابل و نزاکت بین‌المللی
۲۵.....	مبحث پنجم - استجاره و امان
۲۶.....	مبحث ششم - مصونیت دیپلماتیک برای نمایندگان سیاسی
۲۶.....	مبحث هفتم - سازش‌ناپذیری و اصول
۲۸.....	فصل دوم: اصول‌گرایی اسلامی و قانون اساسی
۲۹.....	مقدمه
۲۹.....	مبحث اول - اصول‌گرایی و سیاست خارجی و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۳۳.....	مبحث دوم - اصول مستقیم قانون اساسی در ارتباط با سیاست خارجی
۳۳.....	اصل (۱۵۲)
۳۷.....	اصل (۱۵۳)
۳۸.....	اصل (۱۵۴)
۴۱.....	اصل (۱۵۵)
۴۳.....	مبحث چهارم - حمایت از جنبش‌های آزادی‌بخش و اصل عدم مداخله در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
۴۴.....	مبحث پنجم - ائتلاف و اتحاد ملت‌های اسلامی و وحدت جهان اسلام
۴۵.....	مبحث ششم - استقلال کشور

مبحث هفتم - نفی هر گونه ستم کشی و سلطه پذیری	۴۶
مبحث هشتم - سیاست عدم تعهد در برابر قدرتهای سلطه گر	۴۸
مبحث نهم - ظلم ستیزی و عدالت خواهی و طرد نظام سلطه	۴۹
مبحث دهم - روابط صلح آمیز با دول غیر محارب	۵۰
مبحث یازدهم - دفاع از همه مسلمانان	۵۱
نتیجه گیری	۵۴
فصل سوم: اصولگرایی اسلامی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی	۵۵
مقدمه	۵۶
مبحث اول - اصولگرایی اسلامی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی	۵۶
۱ - دوره اول: از پیروزی انقلاب اسلامی تا سال ۱۳۶۸	۶۰
۲ - دوره دوم: از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۸	۶۵
مبحث سوم - اصول گرایی و سیاست خارجی و گفتنهای مختلف	۷۴
نتیجه گیری	۸۳
فصل چهارم: اصولگرایی اسلامی و سیاست خارجی و خاورمیانه	۸۵
مقدمه	۸۶
مبحث اول - سیاست خارجه اول گرائی و شمال غربی آسیا	۸۶
مبحث دوم - سیاست خارجه اول گرائی و کشورهای حوزه خاورمیانه و اسلامی	۹۱
گفتار اول - مصر	۹۶
گفتار دوم - فلسطین	۹۹
گفتار سوم - لبنان	۱۰۲
گفتار چهارم - عراق	۱۰۵
گفتار پنجم - افغانستان	۱۰۷
گفتار ششم - پاکستان	۱۰۸
گفتار هفتم - اندونزی	۱۱۰
گفتار هشتم - مالزی	۱۱۱
مبحث سوم - سیاست خارجه اصول گرایی و کشورهای آمریکایی	۱۱۲
مبحث چهارم - سیاست خارجه اصول گرایی و کشورهای کشورهای اروپایی	۱۲۰
نتیجه گیری	۱۲۲
خاتمه و نتیجه گیری	۱۲۴
منابع	۱۲۷

بیشگفتار

اصول‌گرایی اصطلاحی است که در غرب متداول شد و به ایمان گروهی از پیروان انجیل به کتاب مقدس به عنوان سخن جاوید اطلاق گردید. ولی این اصطلاح بعدها جنبه جهانی به خود گرفت که البته مفهوم و کاربرد آن از کشوری به کشور دیگر شیوه‌ای به شیوه دیگر متداول است. امروزه نهضت اسلامی معاصر با عناوین متعددی معرفی می‌شود که معروفترین و رایج‌ترین آن‌ها عنوان «اصول‌گرایی» است و برای این که این مفهوم با آنچه که رسانه‌های تبلیغاتی و برخی از سیاستمداران و اندیشمندان به خصوص اندیشمندان غربی و پیروان آنها ترویج می‌کنند مشتبه نشود، ما «اصول‌گرایی» را فراخوانی به اصول قرآن و سنت به عنوان دو منبع اساسی اسلام که این جامعه و حکومت باید مبتنی بر آنها باشد، می‌دانیم. اصول‌گرایی، به معنای به سوی اصول بازگشت، هیچ مشروعیتی برای الزامی بودن تئوری‌ها، فواید و منافع و همواره برای استخراج مفهوم اسلام ناب از منابع و متون اصیل، با توجه به واقعیت‌ها و مشکلات کنونی امت اسلامی، تأکید دارد.^۱ با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران این اید در جنبش‌های اسلامی به وجود آمد که پس از چهارده قرن اسلام دوباره حاکمیت خود را باز یافته است و می‌تواند به عنوان راهنمای تصمیمات بشری در عرصه سیاست نقش خود را ایفا کند. از این رو بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، قانون اساسی بر اساس اصول و مبانی شریعت دین اسلام پی‌ریزی و حکومت جمهوری اسلامی به سال ۱۳۵۷ در ایران بنیان‌گذاری شد. بدین ترتیب در تئوری، سیاست خارجی جمهوری اسلامی در راستای قانون اساسی بر گرفته از اصول و مبانی شریعت اسلام می‌باشد. حقیقت این است که قانون اساسی جدید جمهوری اسلامی ایران به وضوح نشان‌گر این واقعیت است که از مبانی اصول‌گرایی اسلامی تأثیر پذیرفته است. بررسی مبانی تئوریک اصول‌گرایی اسلامی در سیاست خارجی و یا تجلی و عینیت‌یافتگی

اصول گرایی اسلامی در سیاست خارجی عنوان کتاب حاضر را تشکیل می دهد. کتاب حاضر در پی ارزیابی این مسئله است که تا چه اندازه این تئوری در عمل تحقق پذیرفته و اصول گرایی اسلامی در سیاست خارجی نقش ایفا کرده است بدین منظور در این اثر ابتدا مبانی تئوریک اصول گرایی اسلامی مطرح و سپس نقش آن در قانون اساسی مورد کنکاش واقع شده و در نهایت سیاست خارجی جمهوری اسلامی با توجه به قانون اساسی مورد ارزیابی قرار گرفته است.

در این راستا سیاست خارجی جمهوری اسلامی در رابطه با تحولات منطقه ای و بین الاقوامی در دوره های مختلف بررسی شده است. خاورمیانه منطقه وسیعی از چهار را شامل می شود که از غرب آفریقا تا جنوب شرقی آسیا را در برمی گیرد. کشورهای منطقه منافع و منظر وحدت بیشتر دست به ایجاد نهادهایی همچون سازمان کنفرانس اسلامی، بانک توسعه اسلامی، صندوق توسعه اسلامی و سازمان توسعه فناوری و سم است می دهند. تا قبل از وقوع انقلاب اسلامی در ایران، عربستان خود را رهبر جهان اسلام می دانست چرا که از نظر مقامات سعودی، عربستان قلب سرزمین اسلام است و حکومت این کشور متعهد به رعایت اصول اسلام در تمامی ارکان جامعه و حکومت است علاوه بر اینکه قرآن قانون اساسی عربستان محسوب می شود. اما با تأسیس جمهوری اسلامی ایران و تلاش در جهت وحدت جهان اسلام، ایران سعی در رهبری جهان اسلام را دارد و به موفقیت هایی نیز دست یافته است. مواجهه مسلمانان با واحدهای تقسیم بندی جدید سیاسی که جهان را به دولت - ملت ها تقسیم می کرد و ظهور نظام جهانی را مبنای اعتبار این دولت - ملت ها الزاماتی در جهت تطبیق امت های اسلامی با این نظام جدید ایجاد کرد. ادغام و الحاق به یک جامعه بین المللی متفاوت از تصور سنتی و کلاسیک پیش بینی شده، توسط تئوری اسلامی در مورد دارالاسلام و دارالحرب بود. این تصویر سنتی، کلاسیک، همگرایی با سیستم جهانی را در بسیاری از موارد به یک امر ظاهری بدل کرد و حکومت های کشورهای اسلامی را در اعمال قواعد ناشی از بینش لائیک با بن بست مواجه نمود. مهمترین جلوه پایداری بر تفکر کلاسیک در

کشورهای اسلامی - که بر بنیاد تئوری‌های ویژه‌ای قرار دارد - اصول‌گرایی خوانده می‌شود. در واقع اصول‌گرایان بر این عقیده‌اند که اصول و مبانی اسلام از مسائل سیاسی روز جدا نیست؛ به عبارت دیگر برخلاف تصور غالب در غرب که سیاست را جدا از دیانت می‌داند اصول‌گرایان، اسلام را دینی جامع می‌دانند که نه تنها حوزه مسائل فردی را در بر می‌گیرد بلکه تمام حوزه‌های زندگی بشری را شامل می‌شود. از نگاه اصول‌گرایان، اسلام مکتبی جامع و فراگیر است که روزی بر تمام جهان حاکم خواهد شد. از این رو: بدین لحاظ که این کتاب بررسی اصولگرایی اسلامی در سیاست خارجی اسرلوحه کار خود قرار داده، تأکید اصلی آن این است که ۱ - قانون اساسی این کشور بر اساس اصول و مبانی اصولگرایی اسلامی تدوین یافته است. ۲ - اصول‌گرایان بر این عقیده‌اند که ضمن تلاش برای رفع نیازهای داخلی و حفظ امنیت و استقلال کشور برای پیشرفت و ارتقاء ایده‌های اسلامی در خارج از کشور نیز باید تلاش کرد. ۳ - اصول‌گرایان اسلام را مکتبی جامع و انسان‌ساز می‌دانند که حیات دنیوی و اخروی انسان را در برمی‌گیرد. غرض از اهمیت دادن به سیاست خارجی برای کشور دارد قانون اساسی جمهوری اسلامی فصل جداگانه‌ای را به سیاست خارجی اختصاص داده‌ایم. نظام جمهوری اسلامی بر مبانی عقیدتی اسلام، سیاست‌های خاصی را می‌طلبد. تلاش برای ایجاب حکمت و دل‌جهانی، حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش، مقابله با دولتهای سلطه‌گر و مخالفت با سیاستهایی که در جهت سلطه غیرمسلمانان بر مسلمین است و نهایتاً صدر ان‌رب العالمین، از آن جمله است. آنچه در این اثر، ما به آن رسیده‌ایم این حقیقت است که در سیاست خارجی جمهوری اسلامی تغییر در خط مشی صورت گرفته است نه این تغییر به واسطه فشارهای نظام بین‌الملل بر جمهوری اسلامی بوده است که البته این تغییرات بر خلاف قانون اساسی نیست بلکه به دامنه تفسیر و نگاه به اصول بازمی‌گردد.

دکتر محمد حسن زاده - دکتر فرزین سلیمی

مقدمه

با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران به رهبری امام خمینی (ره)، اصول‌گرایی اسلامی پایه و اساس حکومت و جامعه در ایران قرار گرفت. تهیه و تنظیم‌کنندگان قانون اساسی جمهوری اسلامی، اصول اسلامی را به عنوان مبنای قانون اساسی قرار دادند بدون شک شارع مقدس، وظایف و تکالیفی را برای دولت اسلامی در عملکرد خود نسبت به بیگانگان در نظر گرفته است. هرچند آرزوی دیرینه مسلمانان تشکیل است و احد جهانی می‌باشد، ولی در عصر حاضر که سیستم دولت-ملت تعیین‌کننده مرزهای جغرافیایی کشورها محسوب می‌شود، دولت‌های اسلامی ناچار از پذیرش چنین وضعیتی هستند اما آنچه که در قرن حاضر به عنوان محرک دولت‌های اسلام محسوب می‌شود ظهور بنیادگرایی اسلامی یا اصول‌گرایی است. اصطلاح سیاسی «اصول‌گرایی» که تا پیش از دهه ۸۰ میلادی رواج چندانی نداشت با پیروزی انقلاب اسلامی خیزش و بیداری اسلامی بسیاری از مناطق جهان را بوجود آورد. اصطلاح «اصول‌گرایی» در دهه‌های گذشته در غرب رواج یافت اما کاربرد این اصطلاح بر سخت‌کیشی، دگم‌اندازی و تعصب دینی مسیحیان به کار می‌رفت اما در حال حاضر نیز این اصطلاح از سوی غرب و رسانه‌های جمعی، البته با نگاهی منفی، درباره بیداری اسلامی به کار می‌رود.

اساساً اصول‌گرایی اسلامی، اندیشه و باوری است که محدود به یک طبقه خاص و یا مرز جغرافیایی محدود و یا نژادی خاص نیست بلکه به عنوان یک نظام کامل الهی و اصول آسمانی اسلامی است. انگیزه اصلی و اساس اصول‌گرایی اسلامی ایجاد جامعه مدرن و پیشرفته است که شریعت اسلام در آن مرسوم و اساس تمام مناسبات و امور را تشکیل می‌دهد چراکه اصول‌گرایان بر این باورند که اسلام تنها هویت مستقل اصیل و تنها راه حل است و چاره‌ای جز بازگشت به هویت دینی و الهی وجود ندارد. هدف اولیه اصول‌گرایان از بین بردن بدعت‌ها و پاک کردن چهره دین از گرد و غبارهایی است که در طول سالها بر آن نشسته است و در این راستا

تربیت افراد دیندار و با ایمان را در پیش گرفته است. بنابراین از آنجایی که جمهوری اسلامی ایران به عنوان سمبل و نماد اصول‌گرایی مطرح می‌باشد لذا پرداختن به بحث مبانی و اصول اساسی و اولیه اسلامی در سیاست خارجی مبنای این کتاب قرار گرفته است و در واقع ما در این کتاب برآنیم که مشخص کنیم جمهوری اسلامی ایران تا چه اندازه توانسته است در جهت تحقق آرمان‌های اصول‌گرایی اسلامی در سطح جهانی موفقیت‌هایی بدست آورد. در واقع وقوع انقلاب اسلامی در سال ۵۷ در ایران جرقه و نقطه امید برای تمام جنبش‌ها و نهضت‌های آزادبخش در سطح جهانی بود.

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران در منطقه خاورمیانه و امکان تبلیغ و صدور انقلاب به سایر مناطق چهار اسلام که استعداد و بینشی همخوان با مبانی چنین انقلابی داشتند، اندیشمندان غربی در جهان وطنی بودن لیبرالیسم، دچار تردید شدند. آنچه که اکنون پس از گذشتن ۳۰ سال از عمر چنین انقلابی همچنان مشاهده می‌کنیم به کارگیری اصول و مبانی اسلامی در سیاست خارجی و تعارض آن با قواعد موجود نظام بین‌الملل است. تا به امروز روابط خارجی ایران بازتابی از این تعارض است که به وضوح بیانگر همکاری‌ها و موضع‌گیری‌ها در روابط خارجی ایران با غرب است. بنابراین برای گره‌گشایی از این همکاری‌ها و موضع‌گیری‌ها با کشورهای غربی ما نیازمند فهم دقیق از مبانی اصول‌گرایی اسلامی هستیم.

«از دیدگاه اصول‌گرایی اسلامی وطن مسلمانان توسعه می‌یابد و در نهایت کل جهان وطن او می‌شود این بدان خاطر است که اسلام دارای رسالتی جهانی برای تمام بشر است و اختصاص به جوامع مسلمانان ندارد از این رو برنامه اسلام تحت انسانپاست، اما در هر حال امت اسلامی پاسدار رسالت الهی است. رسالتی که درصدد تحقق حق و عدالت و آزادی و استقلال در جهان است. بر این اساس امام خمینی (ره) مستضعفان را به وحدت فرا می‌خواند و می‌فرماید: هان ای مسلمانان جهان ای مستضعفان تحت سلطه ستمگران به پا خیزید و متحد شوید و از اسلام و مقدرات و سرنوشت خود دفاع کنید و از هیاهوی طغفوت نهراسید که این قرن به

خواست خدا، قرن غلبه مستضعفان بر مستکبران و پیروزی حق بر باطل است. این فراخوانی به صورت یک راهبرد تشکیلاتی برای حرکت‌های اسلامی و حکومت اسلامی ایران درآمده است.

در واقع اصول‌گرایی اسلامی با تعهد به تفکیک‌ناپذیری اصول شریعت اسلامی از سیاست و تدوین سیاست خارجی خود بر این مبنا، قواعد حاکم ناشی از بینش لایمک سیستم جهانی روابط بین‌الملل را به چالش می‌کشد. این همان عاملی است که باعث می‌شود در مواردی سیستم جهانی در مقابل اصول‌گرایی اسلامی موضع‌گیری کند. بنابراین، تنظیم و تدوین قانون اساسی بر اساس اصول‌گرایی اسلام و برای این قوانین توسط تصمیم‌گیرندگان سیاست خارجی در ایران، کشور ایران را به صورت کشوری مستقل در بین کشورهای جهان قرار می‌دهد. چرا که ایدئولوژی رسمی، مسیر تکامل آن در مکتب تشیع در تضاد آشکار و مستقیم با ایدئولوژی غربی قرار دارد.